

PM 2005 RVII (Dnr 326-77/2005)

Funktionshinderombudsmannens årsrapport för 2004

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande

1. Anmälan av funktionshinderombudsmannens årsrapport för 2004 godkänns med vad som anförs i promemorian.
2. Årsrapporten överlämnas till stadens nämnder och styrelser för kännedom.

Föredragande borgarrådet Margareta Olofsson anför följande.

Bakgrund

Av instruktionen för funktionshinderombudsmannen (FO) framgår att FO varje år ska redovisa verksamheten till kommunstyrelsen, belysa brister och redogöra för förbättringsarbetet. FO har lämnat sin tredje årsrapport till kommunstyrelsen, *bilaga*.

Under FO:s tredje verksamhetsår har vissa verktyg skapats för att nå det politiska målet om att Stockholm ska vara världens mest tillgängliga huvudstad 2010. Beslut har fattats om ett handikappolitiskt program som ett av stadens styrdokument vid budgetarbete, verksamhetsplanering och uppföljning. Likaså har beslutats om ny organisation med nya instruktioner för stadens handikappråd. Viktiga beslut kvarstår om uppdrag och prioriteringar samt ett målmedvetet arbete i alla nämnder och styrelser för att målet ska kunna uppnås.

Remisser

Ärendet har remitterats till kommunstyrelsens handikappråd.

Kommunstyrelsens handikappråd godkände rapporten. Handikapprådet anser att det är absolut nödvändigt med en samordnad projektorganisation för tillgänglighetsarbetet direkt under kommunstyrelsen. Rådet uttalar oro över tillgänglighetsprojektets placering i stadens organisation. Projektet är en viktig del av arbetet med att öka tillgängligheten i den fysiska miljön och måste ha en självständig ställning i förhållande till stadens nämnder och bolag. Att tillgänglighetsprojektets uppgift är begränsat till att rätta till brister i den yttre miljön är enligt rådet en allvarlig begränsning. Också de många bristerna i stadens lokaler måste åtgärdas. För detta arbete behövs både ekonomiska resurser och kompetens.

Mina synpunkter

Funktionshinderombudsmannen ger i sin rapport en tydlig bild av det handikappolitiska arbetet utifrån kommunfullmäktiges fem övergripande inriktningsmål. FO:s förslag till förbättringar ger ett utmärkt underlag för det fortsatta arbetet med att stockholmarna med funktionshinder ska få den delaktighet i samhällslivet som utlovas i lagstiftningen och i stadens handikappolitiska mål. Staden har under 2004 genomfört många förbättringsförslag i 2003 års rapport. Det handikappolitiska programmet innebär att tillgäng-

lighet nu ingår i ordinarie verksamhetsplanering och följs upp i verksamhetsberättelsen. Handikapprådets organisation och ansvarsområden ska stärka brukarinflytandet och förtydliga att nämnder och styrelser ansvarar för samverkan med organisationer. Från 2005 är stadens bolag kopplade till handikappråd, vilket breddar arbetet med tillgänglighet.

Staden har genomfört en rad insatser för att öka tillgängligheten, bland annat på gator, i parker samt inom idrott och kultur. Arbetet mot diskriminering av personer med funktionshinder fortsätter. Stadens höga målsättning har slagits fast i styrdokumentet "Lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Riktlinjer för nämnder och styrelser jämsällhets- och mångfaldsplan" där begreppet mångfald vidgats till alla diskrimineringsgrunder inklusive funktionshinder. Tillämpningen av riktlinjerna har breddats till att även omfatta staden som servicegivare och inte bara som arbetsgivare. Även inom stadens upphandling uppmärksammas tillgängligheten genom att antidiskrimineringsklausulen även omfattar funktionshinder. Bostäder med särskild service enligt LSS har skapats och flera planeras för människor med psykiska funktionshinder. Omfattande utbildning för medarbetarna genomförs genom kompetensfonden. Staden och landstinget har ett gemensamt projekt om att öka kunskapen hos medarbetarna för att förverkliga BUS-dokumentet (policy och riktlinjer för samverkan kring Barn och Ungdomar som behöver Särskilt stöd från såväl kommunen som landstinget).

Trots alla insatser återstår mycket att göra innan målet om världens mest tillgängliga huvudstad är uppfyllt. FO tar i 2004 års rapport upp förbättringsförslag på olika områden, varav flera berörs i förslag till Strategi för utveckling av Stockholms stad åren 2006-2008. Av strategin framgår att tillgängligheten är en stadsövergripande fråga. Jag anser att det är viktigt att definiera tillgänglighetsbegreppet och att det finns ett helhetsansvar för frågan i staden. Tillgänglighet omfattar inte bara fysisk tillgänglighet utan även kommunikation/information och bemötande, vilket bör beaktas i samordningen av tillgänglighetsarbetet inför 2006. Förutom i utemiljön kvarstår åtgärder i stadens byggnader, exempelvis skolor och samlingslokaler. Långsiktiga satsningar på mellanvård, sysselsättning och boende planeras för personer med psykiska problem/funktionshinder. Staden bör stimulera engagemanget för tillgänglighet hos privata näringslivet. Målsättningen är att det handikappolitiska programmet ska vara implementerat inför budgetarbetet 2006.

Flera förbättringsförslag utreds eller är på gång att förverkligas. Kommunfullmäktige har beslutat om en överenskommelse mellan staden och landstinget som bland annat reglerar fördelningen av kostnader vid behov av särskilt kvalificerade insatser för personer som vistas i hem för vård eller boende. Enligt de arbetsmarknadspolitiska riktlinjerna ansvarar alla nämnder och bolag exempelvis för att öka antal anställningar med anställningsstöd/lönestöd. Stadsledningskontoret utreder samordnings- och verksamhetsansvaret för fritidsverksamhet för ungdomar med funktionshinder. Ett ärende om utveckling av datasystem för särskilda boenden remissbehandlas i staden.

Det är viktigt att socialtjänstförvaltningen och stadsledningskontorets juridiska avdelning fortsätter att utbilda biståndshandläggare om riktlinjer och myndighetsutövning. FO har uppmärksammat skillnader bland annat i nämndernas hantering av behovet av ledsagarservice. Skillnader i tillämpning måste kontinuerligt uppmärksammas i utbildningarna och vid behov bör översyn av riktlinjerna övervägas. Stadens framgångsrika kampanj för att rekrytera kontaktpersoner har medfört att det idag inte råder någon brist på kontaktpersoner annat än i undantagsfall. Därmed bör antalet icke verkställda beslut om kontaktpersoner minska avsevärt jämfört med tidigare år. Gränsdragningsproblem inom staden kan och bör lösas genom samarbete och samordnade insatser utifrån det

gemensamma målet att den enskilde får god information om stöd och service och beviljas bistånd enligt lagstiftningen. Ett sätt att stärka uppföljningen är enligt FO att inrätta inspektörsliknande funktioner, vilket socialtjänstförvaltningen har utrett. Ärendet är bordlagt i socialtjänstnämnden.

Av rapporten framgår att inga försök med arbetstidsförkortning med bibehållen lön har genomförts inom omsorg om funktionshindrade under 2004. Jag beklagar detta eftersom syftet med försöken är att förbättra arbetsvillkoren och underlätta rekryteringen.

Det är en utmaning för staden att systematiskt ta tillvara de förbättringsförslag som funktionshinderombudsmannen identifierat, besluta om kartläggningar som kan behövas samt om lämplig samordning och effektiva arbetsformer för att nå målet att bli världens mest tillgängliga huvudstad. I samband med en HSO-konferens i juni kommer en dialog att föras mellan företrädare för staden, landstinget och handikapporganisationerna, vilket har alla förutsättningar att bli ett bra avstamp inför det fortsatta tillgänglighetsarbetet fram till 2010.

Jag föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande

1. Anmälan av funktionshinderombudsmannens årsrapport för 2004 godkänns med vad som anförs i promemorian.
2. Årsrapporten överlämnas till stadens nämnder och styrelser för kännedom.

Stockholm den 2 juni 2005

MARGARETA OLOFSSON

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden *Kristina Axén Olin* och *Sten Nordin* (båda m) och *Jan Björklund* (fp) enligt följande.

Funktionshinderombudsmannens årsrapport visar tydligt att det är mycket långt kvar till målet att Stockholm ska bli världens mest tillgängliga huvudstad. Tydliga mål och medvetna beslut saknas när det gäller stadens arbetsformer för att öka tillgängligheten på allmänna platser och i offentliga lokaler.

Vi har vid upprepade tillfällen understrukit behovet av att gå från ord till handling i frågor som rör tillgänglighet och funktionshindrades rättigheter i Stockholm. Fortfarande finns omfattande brister i arbetet med handikappfrågorna inom stadens verksamheter, och inte minst i många av bolagen.

Ett effektivt arbete med frågor som rör funktionshindrade förutsätter att de mål och handikapplaner som upprättas också följs upp. Funktionshindrades rättigheter blir alltför ofta en tillfällig symbolfråga, som anses tillgodosedd när ett dokument har upprättats. Behovet av ett kontinuerligt arbete för att ständigt förbättra situationen för dessa människor tenderar att hamna i skymundan.

Mycket arbete återstår om Stockholm ska nå målet att bli världens mest handikappvänliga huvudstad. Stadens nämnder och bolag har ett stort ansvar för att sätta upp konkreta mål för att nå dit, och kontinuerligt utvärdera arbetet. En inventering bör göras av de brister i tillgängligheten som finns i dag, och en åtgärdslista upprättas.

Kommunstyrelsen

Särskilt uttalande gjordes av *Kristina Axén Olin* och *Mikael Söderlund* (båda m), *Lotta Edholm*, *Ulf Fridebäck* och *Abit Dundar* (alla fp) och *Eva Samuelsson* (kd) med hänvisning till det särskilda uttalandet av (m) och (fp) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Av instruktionen för funktionshinderombudsmannen (FO) framgår att FO årligen ska göra en rapport till kommunstyrelsen med redovisning av årets verksamhet, belysning av brister och redogörelse för förbättringsarbetet. FO har lämnat sin tredje årsrapport till kommunstyrelsen, *bilaga*.

Under FO:s tredje verksamhetsår har vissa verktyg skapats för att nå målet om att Stockholm ska vara världens mest tillgängliga huvudstad 2010. Beslut har fattats om ett handikappolitiskt program som ett av stadens styrdokument vid budgetarbete, verksamhetsplanering och uppföljning. Likaså har beslut tagits om ny organisation med nya instruktioner för stadens handikappråd. Det kvarstår viktiga beslut om uppdrag och prioriteringar samt målmedvetet arbete i alla nämnder och styrelser för att målet ska kunna uppnås. FO föreslår olika förbättringar för att stockholmare med funktionshinder ska få den delaktighet i samhällslivet som utlovas i lagstiftningen och som framgår av stadens handikappolitiska mål.

REMISSER

Ärendet har remitterats till kommunstyrelsens handikappråd.

Kommunstyrelsens handikappråd framförde på sammanträde den 27 april 2005 följande synpunkter.

Rådet beslutade att godkänna rapporten. Därutöver lämnades följande uttalande:

Det är absolut nödvändigt att staden inrättar en samordnad projektorganisation för tillgänglighetsarbetet – ”Världens mest tillgängliga huvudstad – 2010”, om det ska finnas en chans att målet ska kunna nås. En första uppgift måste vara att definiera vad staden menar med begreppet Tillgänglighet. Enligt rådets uppfattning handlar det om att röja undan alla de hinder för full delaktighet som människor möter på grund av en funktionsnedsättning, alltså om mycket mer än den fysiska miljön.

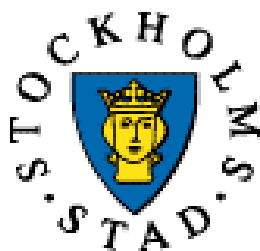
Den samordnade projektorganisationen måste vara placerad direkt under kommunstyrelsen och ha befogenheter att driva på utvecklingen inom alla kommunala ansvarsområden, att samverka med staten och landstinget i deras tillgänglighetsarbete men också att stimulera intresset och engagemanget för tillgänglighetsarbetet inom det privata näringslivet.

Handikapprådet uttalar också sin oro över den placering som Tillgänglighetsprojektet har fått i stadens organisation. Projektet är en viktig del av stadens arbete med att öka tillgängligheten i den fysiska miljön och måste ha en självständig ställning i förhållande till stadens olika nämnder och bolag.

Att Tillgänglighetsprojektets uppgift är begränsat till att rätta till brister i den yttre miljön är dock en allvarlig begränsning. Också de många bristerna i stadens lokaler måste åtgärdas. För detta arbete behövs både ekonomiska resurser och kompetens. Hur det arbetet ska organiseras måste uppmärksammas omgående.

**Funktionshinderombudsmannens
årsrapport
till Kommunstyrelsen**

- Avser verksamhetsåret 2004

FUNKTIONSHINDEROMBUDSMANNEN (FO)
RIITTA-LEENA KARLSSON
DNR 326-77/2005

Innehåll

Sammanfattning	7
1 Förslag till förbättringar.....	8
2 Redovisning av FO:s verksamhet år 2004.....	8
2.1 FO:s roll och arbetssätt	8
2.2 Rådgivning och vägledning	9
2.3 Samarbetskontakter.....	10
2.3.1 Andra myndigheter.....	10
2.3.2 Kommuner och landsting	11
2.3.3 Handikappföreningar.....	11
2.3.4 Privata näringslivet	11
3 Uppföljning av FO:s årsrapport 2003 och dess förbättringsförslag	11
4 Uppföljning av 2004 års budgetuppdrag med handikappaspekter.....	13
4.1.1 Villkor för barn och ungdomar med funktionshinder.....	13
4.1.2 Fritid, idrott och kultur för alla.....	15
4.1.3 Kvalitet i omsorg och service för personer med funktionshinder.....	16
4.1.4 Förbättringar för personer med funktionshinder.....	17
4.1.5 Myndighetsutövning	18
4.1.6 Icke verkställda beslut och domar samt särskilda avgifter	19
4.2 Bygga bostäder och utveckla Stockholm.....	19
4.2.1 Tillgängliga bostäder	20
4.2.2 Tillgänglig arbetsmarknad	21
4.3 Göra Stockholm till en ekologiskt hållbar stad.....	22
4.4 Bryta segregation och fördjupa demokratin	22
4.4.1 Handikappråd	23
4.4.2 Tillgänglig stad 2010.....	23
4.4.3 Undanröjande av ”enkelt avhjälpna hinder”	25
4.4.4 Tillgänglig information	25
4.5 Ta ansvar för ekonomin	26
4.6 Personalpolitik.....	27
5 Förslag till förbättringar.....	27
Bilaga: Instruktion för Stockholms stads funktionshinderombudsman	30

Sammanfattning

Inledning

Funktionshinderombudsmannens (FO) årsrapport för 2004 följer upp de uppdrag som fanns i stadens budget för år 2004. Rapporten redogör för FO:s arbete under år 2004 och ger förslag på förbättringsåtgärder i ett antal frågor som är strategiskt viktiga för stadens handikappolitiska arbete. Stockholms stad har ett politiskt mål att bli världens mest tillgängliga huvudstad till 2010. Under 2004 har vissa verktyg tillskapats för att uppnå målet. Beslut har fattats om ett handikappolitiskt program som ett av stadens styrdokument vid budgetarbete, verksamhetsplanering och uppföljning. Likaså har beslut tagits om ny organisation med nya instruktioner för stadens handikappråd. Det kvarstår viktiga beslut om uppdrag och prioriteringar samt målmedvetet arbete i alla nämnder och styrelser för att målet - den mest tillgängliga huvudstaden - ska kunna uppnås. Följande förbättringar måste ske för att stockholmare med funktionshinder ska få den delaktighet i samhällslivet som utlovas både i lagstiftningen och som framgår av stadens handikappolitiska mål.

1 Förslag till förbättringar

Tillgänglighet

- Stadens budget inklusive budgetanvisningar måste i linje med det handikappolitiska programmet ange tydliga mål och uppdrag för stadens samtliga nämnder och styrelser i arbetet med tillgänglighetsfrågor med siktet inställt på 2010.
- Staden måste inrätta en samordnad projektorganisation för tillgänglighetsarbetet – ”Världens mest tillgängliga huvudstad - 2010”.
- Staden ska kräva att byggreglerna efterlevs vid nyproduktion och vid ombyggnad, avvisa undantag och intensifiera kontrollen av byggreglernas efterlevnad.

Kvalitet i myndighetsutövning och i verksamheter

- Staden måste upprätthålla hög kompetens hos stadens biståndshandläggare och genomföra utbildningar för biståndshandläggarna för att få en så enhetlig tillämpning av riktlinjerna som möjligt så att likställighet inför lagen upprätthålls.
- Stadsdelsnämnderna måste beakta samarbete och samordnade insatser mellan olika verksamhetsområden för att minska motsättningar kring kostnadsansvaret.
- Uppföljning av kvalitet inom både myndighetsutövning och i verksamheterna måste stärkas inom stadens handikappomsorg.

Planering och utbyggnad

- Den centrala samordningen i staden måste ytterligare förstärkas för att genomförandearbetet för utbyggnad av bland annat särskilda boendeformer ska fortskrida i den takt som planerats utifrån gällande behov.

Arbetsmarknad och Fritid

- Arbetsmarknadspolitiska åtgärder måste beakta arbetssökande och praktikanter med funktionshinder.
- Fritidsaktiviteter, idrott och kultur ska utformas så att det är möjliggör deltagandet för personer med funktionshinder i alla åldrar.

2 Redovisning av FO:s verksamhet år 2004

2.1 FO:s roll och arbetssätt

Kommunfullmäktige i Stockholms stad beslutade år 2000 att inrätta en funktion som stadens ombudsman för frågor om funktionshinder - funktionshinderombudsman (FO). KS fastställde år 2001 en instruktion som ska ligga till grund för FO:s verksamhet.

Den gällande instruktionen för FO är i stort ändamålsenlig och utgör ett bra grundläggande stöd för funktionen. Instruktionerna ger tydlighet i ansvarsfördelningen mellan ansvariga förvaltningar och FO, vilket är av stor betydelse vid hantering av enskilda ärenden i anslutning till rådgivning och vägledning. Det har varit viktigt att tydliggöra att FO ej kan användas som ombud eller företrädare för enskilda och att FO inte heller kan överpröva ansvariga nämnders beslut. Instruktionen betonar FO-rollens uppgift att vara en resurs och ett komplement för stadens nämnder och styrelser.

FO har sin organisatoriska tillhörighet till Stadsledningskontoret men har en lokalmässig placering på Socialtjänstförvaltningen. FO har inga administrativa stödresurser vilket innebär att FO kan ej nås och samtal, brev med mera kan ej besvaras under FO:s semestrar, ledighet och eventuell sjukdom.

FO har i uppgift att arbeta med samtliga nämnder och styrelser och engagera sig i frågor som berör olika typer av funktionshinder i olika åldersgrupper. FO ska agera inom fyra huvudområden; omvärldsbevakning, uppföljning, samarbete/samverkan samt därutöver vara ett forum för människor med funktionshinder, deras anhöriga och organisationer.

En viktig utgångspunkt för funktionen har varit att stadens FO skall arbeta med övergripande policyfrågor och principer. FO har i uppgift att i anslutning till sina arbetsuppgifter informera om den statliga handikappombudsmannen (HO) och tydliggöra skillnaden i förhållande till den lokala kommunala funktionen som FO i Stockholms stad. Information om FO-funktionen finns

på stadens hemsida www.stockholm.se och en broschyr om FO-funktionen har producerats även på kassett och på cd (s.k. Word /Daisy-version).

För funktionshinderombudsmannens kostnader för år 2004 avsattes 1 mkr.

Av instruktionen framgår att FO skall avge årlig rapport till Kommunstyrelsen.

Denna rapport skall enligt instruktionen innehålla 1) redovisning av årets verksamhet, 2) belysning av brister och 3) redogörelse för förbättringsarbetet.

2.2 Rådgivning och vägledning

Rådgivning till enskilda har skett via telefonsamtal och per brev. Totalt 646 samtal har inkommit till FO år 2004. Övervägande andel samtal (59%) har handlat om information, utbildning och samarbete utöver rådgivningssamtal kring myndighetsutövning.

Totalt 71 inkomna brev/skrivelser har innehållit ärenden och förfrågningar som berörde i huvudsak myndighetsutövning och tillgänglighet. Därutöver inkom olika typer av inbjudningar och brev för kännedom.

Statistik; inkomna telefonsamtal 2004						
Månad	Brokare	Handikapp-organisationer	Tjänstemän mm	Andra kommuner	Totalt 2004	Totalt 2003
Januari	12	9	31	1	53	51
Februari	16	12	45	2	75	41
Mars	17	13	50	3	83	97
April	9	10	25	3	47	48
Maj	8	5	25	0	38	65
Juni	23	10	46	3	82	62
Juli	6	6	11	0	23	0
Augusti	5	7	16	2	30	46
September	19	8	44	3	74	68
Oktober	24	16	41	3	84	64
November	12	7	8	1	28	58
December	10	6	12	1	29	27
Totalt	161	109	354	22	646	627

Samtalsinnehåll	Antal 2004	%	Antal 2003	%	Antal 2002	%
Samtal rörande myndighetsutövning, rådgivning och vägledning	171	26	150	23	387	65
Samtal rörande samarbete, information och utbildning	384	59	410	64	148	25
Samtal rörande tillgänglighet	91	14	86	13	59	10
Totalt	646	100	627	100	594	100

Stockholms läns landstings Handikappupplysningen (HU) har en omfattande informations- och upplysningsverksamhet om rättigheter och om vart man kan vända sig med sin aktuella fråga. En relativt stor del av frågeställningarna handlar om kommunalt samhällsstöd och service.

Samtal till landstingets Patientnämnd berör i huvudsak landstingets behandlingsinsatser. Patientnämnden har noterat att personliga ombud utgör en viktig funktion i kontakter mellan vårdgivare och brukaren beträffande personer med psykiska funktionshinder. Strider om betalningsansvar kring vårdkostnader inom psykiatri/socialpsykiatri mellan berörda huvudmän har uppmärksamats även hos Patientnämnden.

Patientnämnden har under 2004 fått in ett ökat antal klagomål gällande svårighet att få tolk för vardagstolkning för barndomsdöva, dövblinda, vuxendöva och hörselskadade i enlighet med 3 b § i Hälso- och sjukvårdslagen. Samma problem har observerats även i stadens verksamheter där tillgång till tolktjänsten har ibland saknats bland annat vid möten, kurser och fritidsaktiviteter.

2.3 Samarbetskontakter

Utökad kunskap om att handikappfrågor berör alla nämnders och styrelserns ansvarsområde har inneburit att funktionshinderombudsmannens kompetens används i allt större omfattning av tjänstemän och beslutsfattare i stadens förvaltningar. FO:s verksamhet har under år 2004 präglats av utbildnings- och informationsinsatser. FO har i uppgift att utveckla goda samarbetsformer med andra myndigheter och har medverkat i olika arbets- och referensgrupper samt i samarbetsmöten både internt i staden och med andra myndigheter. FO har efterfrågats som stadens kontaktperson i anslutning till olika projekt och har fungerat som kontaktväg till samarbetspartners i berörda förvaltningar.

Statistik; informations- och samarbetsmöten 2004				
	Jan - Juni	Juli - Dec	Summa 2004	Summa 2003
Tjänstemän i stadens förvaltningar	40	41	81	120
Handikapporganisationer	15	13	28	60
Övriga	38	16	54	54
Varav:				
Landstinget	10	3		
Statliga myndigheter	13	6		
Företag med mera	15	7		
Stadens handikappråd	9	6	15	21
Medverkan i utbildningsinsatser	20	7	27	37
Utländska studiebesök	6	5	11	7
Mediakontakter	4	6	10	12
Informations-/samarbetsmöten totalt under året			226	311

Antalet informations- och samarbetsmöten har varit färre under 2004 jämfört med 2003.

Europeiska handikappåret 2003 genererade i ett stort antal möten med organisationer och olika myndigheter. FO hade en längre ledighet under år 2004 vilket har påverkat antalet aktiviteter under året.

2.3.1 Andra myndigheter

De statliga ombudsmännen bevakar samhällsfrågor med handikappaspekter. Den statliga myndigheten Handikappombudsmannen (HO) bevakar rättigheter och intressen för människor med funktionshinder utifrån fyra olika lagar:

Lag om handikappombudsmannen (SFS 1994:749), Lag om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av funktionshinder (SFS 1999:132), Lag om likabehandling av studenter i högskolan (SFS 2001:1286) och Lag om förbud mot diskriminering (SFS 2003:307). Barnombudsmannen (BO) har uppmärksammat situationen för barn med funktionshinder i ett antal rapporter. Även Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO), Jämställdhetsombudsmannen (JämO), Justitieombudsmannen (JO) och Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO) har beröringspunkter med levnadsförhållanden för personer med funktionshinder.

Handikappombudsmannen handlägger ärenden som handlar om anmälningar av bristande tillgänglighet och diskriminering inom Stockholms stad. Under år 2004 inkom 56 anmälningar från personer boende i Stockholms stad. Ärenden handlade i huvudsak om tillgänglighet i yttre miljöer, arbetsmarknadsfrågor och lagstiftning.

Länsstyrelsens uppgifter utifrån uppföljning och tillsyn över stadens handikappomsorg och Socialstyrelsens rapporter beaktas i FO:s rapportering till Kommunstyrelsen.

2.3.2 Kommuner och landsting

FO har haft samarbetskontakter med Kommunförbundet i aktuella frågor som berör kommunalt ansvar och levnadsförhållanden för människor med funktionshinder. Handikappfrågor berör även de övriga kommunala ombudsmännen i Stockholms stad.

FO har haft samarbetskontakter med stadens äldreombudsman (ÄO) och med stadens diskrimineringsfunktionär. Många frågor har förekommit hos både FO och ÄO såsom bristande tillgänglighet och frågor kring myndighetsutövning.

FO har haft samarbetskontakter med olika landstingsverksamheter (till exempel rehabiliterings- och habiliteringsverksamheter, specialmottagningar och färdtjänsten) som ansvarar för insatser som har stor betydelse för människor med funktionshinder och där behovet av samarbete mellan myndigheter är mycket viktigt.

2.3.3 Handikappföreningar

Samarbetskontakter och samverkan med handikapporganisationer i Stockholm är en av FO:s huvuduppgifter enligt den gällande instruktionen. FO har haft regelbundna kontakter med stadens handikappråd och med handikapporganisationer som har anlitat FO även som informatör beträffande stadens stödinsatser och service.

Samarbete har skett i huvudsak med de lokala föreningarna i Stockholm:

HSO - Stockholm (Handikappföreningarnas samarbetsorgan, som är en paraplyorganisation för 28 medlemsföreningar), DHR - Stockholmsföreningen (De handikappades riksförbund) och SRF - Stockholms stad (Synskadades riksförbund). Genom samarbetet med organisationerna har FO fått uppgifter om den aktuella situationen i staden beträffande levnadsförhållanden för människor med olika typer av funktionshinder. Samarbetskontakter har i vissa frågor ägt rum även med handikapporganisationer på läns- och riksnivå.

2.3.4 Privata näringslivet

Tillgängligheten till näringslivets lokaler och evenemang är en viktig del av stadens tillgänglighet. Affärer, restauranger, turistnäringen med mera bidrar till samhällslivet som måste bli tillgängligt för alla både som arbetsplatser och som kund. Allt fler företag får anmärkningar på tillgänglighet och kontaktar även FO i tillgänglighetsfrågor. Stadens samarbetskontakter med privata näringslivet lyftes fram under år 2004 då Gatu- och fastighetskontorets tillgänglighetsprojekt arrangerade en tillgänglighetskonferens som riktade sig till näringslivet och innehöll spridning av stadens mål, ambitioner och regelverk inom tillgänglighetsområdet samtidigt som konferensen presenterade ett antal goda exempel. Konferensen organiserades i samarbete med flertalet olika myndigheter, organisationer och företag. Gatu- och fastighetsnämnden har därutöver tagit beslut att genomföra en tillgänglighetskampanj som riktar sig till näringslivet. Staden behöver ta en mer aktiv del i upplysning och rådgivning kring tillgänglighetskrav även inom näringslivet för att målet om en tillgänglig stad ska kunna uppnås.

3 Uppföljning av FO:s årsrapport 2003 och dess förbättringsförslag

FO uppmärksammade i sin andra årsrapport till Kommunstyrelsen ett antal områden där staden behövde vidta åtgärder för att Stockholm skulle uppnå målet att bli en stad för alla.

Enligt årsrapporten avseende 2003 föreslogs att staden måste :

- fastställa det handikappolitiska programmet som instrument för nämnders och styrelser verksamhetsplanering.
- ersätta handikapplanerna med det handikappolitiska programmet så att uppdragen ingår i ordinarie budgetarbete och verksamhetsplanering.
- utveckla tillämpningen av LSS-lagen utifrån lagens intentioner och aktuella behov samt utveckla rapportering och uppföljning av verksamheternas LSS-kostnader med anledning av det statliga kostnadsutjämningsystemet.

- tydliggöra att BUS- dokumentet (gemensam policy och riktlinjer för samverkan kring Barn och Ungdomar som behöver Särskilt stöd från såväl kommunen som landstinget) ska efterlevas.
- ta ställning till en samordnad projektorganisation för tillgänglighetsarbetet ”En stad för alla - 2010”.
- fastställa tydliga mål för samtliga nämnder och styrelser i arbetet med att undanröja enkelt avhjälpna hinder på allmänna platser och i offentliga lokaler så att målet uppnås till år 2010.
- fastställa organisation och instruktioner för stadens handikappråd.
- utreda och fastställa rutiner för hur stadens handlingar och arbetsmaterial ska göras tillgängliga för personer med läshandikapp.

Åtgärder under 2004:

Det handikappolitiska programmet som instrument för nämnders och styrelser verksamhetsplanering beslutades av Kommunfullmäktige i december 2004. Syftet med det handikappolitiska programmet är att utifrån ”FN:s standardregler”, ”Den nationella handlingsplanen för handikappolitiken” samt utifrån svensk lagstiftning skapa en gemensam syn på frågor med handikappaspekter i staden och tydliggöra det ansvar som samtliga nämnder och bolagsstyrelser har.

Fullmäktige har beslutat att handikappolitiska åtaganden ska ingå i den ordinarie verksamhetsplaneringen. De prioriteringar som görs på det handikappolitiska området bestäms ytterst i stadens budget för varje år. Stadens handikappolitiska program anger de handikappolitiska inriktningsmålen som ska utgöra en grund för åtaganden som ska utformas i anslutning till nämnders och bolagsstyrelser verksamhetsplanering.

Varje nämnd och bolagsstyrelse ansvarar själv för att åtaganden följs upp och att detta redovisas i verksamhetsberättelsen. Att åtaganden görs liksom den kontinuerliga uppföljningen av dessa åtaganden ingår därmed i det ordinarie budgetarbetet. Stadens handikapplan kommer således att bestå av Stadens handikappolitiska program jämte alla nämnders och styrelser åtaganden som ska framgå i respektive budget och verksamhetsplan och dess uppföljning.

Tillämpningen av LSS-lagen utifrån lagens intentioner och aktuella behov har förstärkts med fortsatt arbete med aktualisering av riktlinjer och återkommande gemensamma utbildningsinsatser för handikappomsorgens biståndshandläggare, nämligen introduktionskurser för nya handläggare och utbildning i ny rättspraxis. Analys av LSS-kostnader har genomförts på uppdrag av stadsledningskontoret och brister i inrapporteringssystem har uppmärksamrats. Likaså påtalas vikten av heltäckande inrapportering av LSS-beslut som är avgörande för nettoeffekten i det statliga LSS-kostnadsutjämnningssystemet.

Kunskap om BUS - dokumentet (gemensam policy och riktlinjer för samverkan kring Barn och Ungdomar som behöver Särskilt stöd från såväl kommunen som landstinget) kommer att fördjupas i stadens verksamheter med hjälp av ett projekt, finansierat av Kompetensfonden. Projektet har startat under 2004 och genomförs i samarbete med Stockholms läns landsting fram till 2006. Projektet syftar till att skapa kunskapsmässiga förutsättningar hos berörd personal för att överenskommelserna i BUS-dokumentet ska kunna förverkligas.

Handikapprådets nya organisation och ansvarsområden beslutades under 2004. Även stadens bolag är kopplade till handikappråd från år 2005. Fullmäktige har under år 2004 fastställt nya instruktioner som har förtydligats i syfte att förstärka brukarinflytandet och tydliggöra nämndernas och styrelsernas ansvar för samverkan med organisationer.

Förslag i 2003-års rapport som kvarstår att åtgärda:

Tillgänglighetsarbetets arbetsformer har ej förtydligats och intensifierats under 2004. Tydliga och målmedvetna beslut saknas beträffande stadens arbetsformer för att undanröja enkelt avhjälpna hinder på allmänna platser och i offentliga lokaler fast målet enligt gällande lagstiftning ska uppnås till 2010. Likaså saknas en tydlig samordnad projektorganisation för tillgänglighetsarbetet utifrån stadens mål att bli ”Världens mest tillgängliga huvudstad - 2010”.

Oklarhet kring hur stadens handlingar och arbetsmaterial ska göras tillgängliga för personer med läshandikapp kvarstår. Samordning av upphandling och produktion saknas och personer med läshandikapp ställs utanför delaktighet och möjlighet att påverka i demokratiskt ordning när allmänna handlingar inte kan levereras i efterfrågade medier för till exempel synskadade.

4 Uppföljning av 2004 års budgetuppdrag med handikappaspekter

I följande avsnitt redovisas FO:s uppföljning av de budgetuppdrag för år 2004 som berör särskilt viktiga områden för stadens medborgare med funktionshinder.

Enligt Budget för 2004:

Mandatperiodens politik skall utformas utifrån fem övergripande inriktningsmål för ökad rättvisa, förbättrad välfärd och en ekologiskt hållbar utveckling. Kommunstyrelsens följande fem övergripande inriktningsmål skall genomsyra alla stadens verksamheter:

1. Förbättra välfärden och de kommunala verksamheterna
2. Bygga bostäder och utveckla Stockholm
3. Göra Stockholm till en ekologiskt hållbar storstad
4. Bryta segregation och fördjupa demokratin
5. Ta ansvar för ekonomin

FO:s synpunkter

Samtliga av de övergripande inriktningsmålen innehåller åtgärder och uppdrag som har mer eller mindre viktiga handikappaspekter.

Utöver målet att förbättra välfärden och bygga bostäder finns handikappaspekter även vid skapandet av en ekologiskt hållbar storstad. Exempelvis planering av fastighetsnära avfallshantering förutsätter lösningar som tar hänsyn även till tillgänglighetsaspekter. Regelverk kring trängselavgifter har tillgänglighetsaspekter för personer som är beroende av bilburna resor på grund av sitt funktionshinder.

Att bryta segregation och fördjupa demokratin samt satsningar i arbetsmarknadsfrågor berör i allra högsta grad den utanförskap som människor med funktionshinder lever i och som behöver uppmärksammas mer i stadens arbete i dessa sammanhang.

Att ta ansvar för ekonomin handlar inte enbart om hur kostnader inom stadens handikappomsorg kan minskas på kort sikt. Ansvarstagandet på sikt handlar om medvetna satsningar och investeringar för att människor med funktionshinder ska kunna bli mindre beroende av insatser som behövs för att kompensera otillgänglighet och utanförskap. Ansvar för ekonomin förutsätter även bättre samordning och samarbete samt gemensamt ansvar för utveckling av stadens stöd och service för personer med funktionshinder.

4.1.1 Villkor för barn och ungdomar med funktionshinder

Enligt Budget för 2004:

Barn och ungdomars villkor i Stockholm skall förbättras utifrån en helhetssyn på deras vardag och möjligheten att påverka denna.

FN:s Barnkonvention skall beaktas i stadens alla verksamheter och handlingsplanen skall revideras. Arbetet mot mobbning skall förstärkas och ett förslag till policy om mobbning skall utarbetas.

Alla barn och ungdomar skall ha rätt till en likvärdig skola som är solidariskt finansierad. Arbetet att föra samman skola och skolbarnomsorg skall fortsätta.

Fysisk aktivitet i skola, fritids- och mellanstadieverksamhet betonades och förutsättningar för en utvecklande och spännande fritid skall skapas. Varje stadsdel skall erbjuda ungdomarna träffpunkter och alla barn skall erbjudas någon form av verksamhet i närområdet till exempel repetitionslokaler och fritidsgårdar.

Beträffande "barn med särskilda behov" fastslås följande: "Barn med särskilda behov syftar inte till någon bestämd och avgränsad grupp barn eller barn med vissa bestämda egenskaper. Det anger snarare att vissa barn tillfälligt eller varaktigt kan ha behov av betydligt mer stöd än vad som normalt finns att tillgå i en skola eller förskola. Elever med behov av särskilt stöd skall erbjudas de insatser som krävs för att var och en skall kunna delta i skolverksamhet och uppnå målen."

Enligt Barnombudsmannen beräknas cirka 13 % av alla barn och ungdomar i åldrarna 2-17 år ha någon långvarig sjukdom eller någon typ av funktionshinder. Barnombudsmannens rapport "Många syns inte men finns ändå" (2002) påvisade att barn med funktionshinder är extra utsatta för utanförskap och mobbning. I arbetet mot mobbning måste barn och ungdomar med funktionshinder uppmärksammas.

Barnombudsmannens rapport 2004:04 "Barnperspektiv i handikappråden" konstaterar att alltför många barn och unga med funktionshinder upplever att de är utanför i olika situationer. De kan inte delta i skolans undervisning på grund av att vissa lokaler inte är tillgängliga. Det kan även bero på att vuxna i skolan inte vet hur man ska bemöta barn med funktionshinder i ämnen som idrott, vid teaterbesök eller under praktikarbeten. Det är vanligt att fritidsaktiviteter är otillgängliga för barn med funktionshinder.

Stockholms stads handlingsplan utifrån FN:s Barnkonvention har reviderats under 2004. "Strategi för elevhälsa i Stockholms stad", en övergripande strategi för stadens alla skolor har utarbetats. Strategin presenterar modell för en organisation och styrning av elevhälsan, samt ett system för att säkerställa en god kvalitet i insatserna. Strategin innehåller sex olika kvalitetsområden som är viktiga ur elevhälsoperspektiv: hälsofrämjande, arbetsmiljö, elever i behov av särskilt stöd, samverkan, kompetensutveckling för all personal och elevhälsans yrkesgrupper. Bland aktuella styrdokument finns bland annat Stockholms stads policy mot mobbning och andra kränkande behandlingar. Denna strategi är av stor vikt för elever med funktionshinder.

Stockholms skolinspektörens årsrapport 2003/2004 gällande grundskola och skolbarnomsorg påtalar att elever som på olika sätt har behov av stöd, förutsätter samverkan mellan skolans alla aktörer och att skolans klimat, personalens förväntningar och lärarnas skicklighet är avgörande för elevernas resultat. Rapporten påtalar att det bland stadens skolor finns goda exempel på tydliga planer och strategier för elevvårdsarbetet.

Organisationen av arbetet kring barn med särskilda behov varierar mellan olika skolor och stadsdelar. Detta gäller både inrättandet av små undervisningsgrupper, användning av elevassistenter, nyttjandet av specialpedagogiska kompetenser med mera.

Åtgärdsprogram tillämpas allmänt i skolorna men det finns enligt inspektörernas bedömning all anledning för stadens skolor att vidareutveckla och se över åtgärdsprogrammets utformning och innehåll. Rapporten efterlyser ändring av fokus från elevens beteende till elevens lärandesituation. Det är viktigt att elevens behov av stöd sätts i sitt sammanhang där även skolans miljö fokuseras. Programmet ska beskriva tydliga och klara delmål utifrån respektive elevs förutsättningar. Inspektörsrapporten påtalar att det är viktigt att se om, och i vilken grad, föräldrar och elever är delaktiga och hur programmen följs upp och utvärderas. Liknande synpunkter framkommer till FO även i kontakter med handikapporganisationer och med föräldrar med skolelever med funktionshinder.

Inspektörsrapporten påtalar att det generellt kan sägas att de allra flesta skolor saknar utvärderingsstrategier och utvärderingsmetoder för insatserna kring barn i behov av särskilt stöd. Den mest optimala användningen av tillgängliga resurser utvärderas i begränsad omfattning.

Samverkan kring elever påtalas i många olika sammanhang i stadens verksamheter. Utöver samverkan mellan skolans aktörer behövs samverkan även mellan aktörer utanför skolan. Kunskap om BUS-dokumentet (gemensam policy och riktlinjer för samverkan kring Barn och Ungdomar som behöver Särskilt stöd från såväl kommunen som landstinget) ska fördjupas i stadens verksamheter med hjälp av ett projekt, finansierat av Kompetensfonden, som har startat under 2004 och ska avslutas till hösten 2006. Projektet genomförs i samarbete med Stockholms läns landsting och syftar till att skapa kunskapsmässiga förutsättningar hos berörd personal för att överenskommelserna i BUS-dokumentet ska kunna förverkligas.

FO:s synpunkter

Det återkommer rapporter om otillgänglighet i stadens skolor. Otillgängligheten drabbar både elever och föräldrar med funktionshinder. Utöver skollokaler måste även andra tillhörande lokaler såsom skolbiblioteket och lek-/rastplatser vara tillgängliga. Otillgänglighet bidrar till utanförskap både i skolarbetet och på raster och i fritiden.

Grundlig inventering av skollokalernas tillgänglighet och kostnadsberäkning av åtgärderna samt handlingsplan är nödvändigt för att stadens skolor som offentliga lokaler ska vara tillgängliga senast 2010.

Det är viktigt att barn med funktionshinder och deras föräldrar har valmöjlighet på samma sätt som andra och att närhetsprincipen för att minimera resekostnaderna inte ska förhindra möjligheterna till ett bra skolval. I vissa fall saknas bra lokala alternativ och skolvalet förutsätter specialistkompetens och anpassningsåtgärder utifrån barnets speciella behov.

Beslut om förändrat ansvar för särskolan togs under 2004. Det kommer att bli viktigt att följa upp hur stadsdelsnämndernas övertagande av särskolan påverkar både kvaliteten, integreringen och valfriheten för barn- och ungdomar som tillhör särskolans målgrupp.

4.1.2 Fritid, idrott och kultur för alla

Enligt Budget 2004:

Idrottsnämnden skall anordna idrottsverksamhet för barn och ungdomar med funktionshinder och det idrottspolitiska programmets mål och prioriteringar skall beaktas i Idrottsnämndens beslut.

Idrottshus för personer med funktionshinder skall planeras i samarbete med handikappidrottsförbundet.

Målet för stadens kulturverksamhet skall vara att nå barn och ungdom som idag inte tar del av det.

Tillgängligheten vid stadens idrottsanläggningar är viktig förutsättning för ett jämlikt idrottande. Idrottsanläggningarnas tillgänglighet har förbättrats och synpunkter har inhämtats bland annat från idrottsnämndens handikappråd. Finansiering har skett genom tillgänglighetssatsningen på 100 mkr varav 10 mkr har riktats till idrottsanläggningarnas tillgänglighetsåtgärder.

Planering av idrottshus för personer med funktionshinder har pågått under 2004 med köp av sim- och idrottshallen vid Bromma sjukhus. Verksamheten beräknas starta 2006 och drivas av Stockholms Handikappidrottsförbund.

Stadens idrottspolitiska program betonar att fler personer med funktionshinder ska få möjlighet att idrotta. Idrottsförvaltningens föreningsenhet har under 2004 arbetat med att utveckla och främja fritidsutbudet för vuxna personer med utvecklingsstörning boende i särskilda boendeformer enligt LSS. Detta har gjorts tillsammans med bland annat studieförbund, organisationer, föreningar, stadsdelsförvaltningar och andra förvaltningar i staden samt andra kommuner i länet. Ekonomiska bidrag med knappt 300 000 kr utgick till olika organisationer och samarbetspartners för att kunna bereda deltagande för personer med utvecklingsstörning. Exempel på verksamheter är café- och träffverksamhet, anpassade visningar och arrangemang på museum, studiecirkel och idrottsevenemang såsom Ungdomsspelen, handikappskidskola och sinnesstimulering för personer med grav utvecklingsstörning och flerhandikapp. Sammanlagt 18 läger med totalt 145 deltagare har genomförts under 2004. Information om fritidsutbudet har spridits skriftligt och via förvaltningens hemsida till personer med utvecklingsstörning, deras familjer, personal på gruppbofasta, stadsdelsförvaltningarnas LSS-handläggare och landstingens Habiliteringscenter.

Socialtjänstförvaltningens LSS-kolloverksamhet organiserade särskilda kolloplatser för barn/ungdomar med utvecklingsstörning och autism. Totalt 441 personer från Stockholms stad deltog i Socialtjänstförvaltningens LSS-kolloperioder som fördelade sig under jul-, sport-, påsk- och sommarlov 2004.

Revisionskontorets rapport om idrottsnämndens fritidsverksamhet för funktionshindrade (2003) konstaterade att det fanns behov av samordning av stadens fritidsverksamheter för personer med funktionshinder samt att idrottsnämndens ansvar och roll avseende fritidsverksamhet för funktionshindrade behövde klargöras. Utredning om detta har initierats och ska genomföras under 2005.

Inom kulturområdet har tillgänglighetsåtgärder genomförts för drygt 5 mkr. Utöver anpassning av Tillgänglighetsguidens syntetiska talprogram på webbplatsen och seminarier om bemötandet av personer med funktionshinder har Medborgarhusets Ungdomsbibliotek prioriterats. Därutöver har anpassningsåtgärder genomförts på ett antal bibliotek, inom Kulturskolan, på Liljevalchs konsthall och i Kulturhuset.

FO:s synpunkter

De senaste sex årens ”öronmärkta” tillgänglighetssatsning inom Idrottsnämndens och Kulturnämndens ansvarsområde med 10 mkr respektive 5 mkr per år har gett positiva effekter på tillgängligheten till idrott och kultur även om det finns mycket som kvarstår.

Stadsdelsnämnderna är ansvariga för fritidsverksamhet för barn- och ungdomar. Utbudet är mycket begränsat. Både integrerade, lokalintegrerade och specialinriktade fritidsalternativ behövs. Olika specialverksamheter, till exempel fritidsverksamhet för ungdomar med utvecklingsstörning, kan ordnas enbart i samarbetslösningar mellan flera stadsdelsnämnder och gärna i samarbete med berörda handikapporganisationer.

Upphandling av verksamheten inom ordinarie kolloverksamhet måste uppmärksamma krav på tillgänglighet och möjligheten att i första hand integrera barn med funktionshinder i ordinarie kolloverksamhet. Uppföljning av i vilken omfattning och hur ordinarie kolloverksamhet lyckats med integrering av barn- och ungdomar med funktionshinder är av intresse.

4.1.3 Kvalitet i omsorg och service för personer med funktionshinder

Enligt budget 2004:

Staden skall ha en bra omsorg, vård och service för äldre, funktionshindrade och de mest utsatta som bygger på delaktighet, inflytande och respekt för den enskilde individen oavsett var i staden man bor.

FN:s standardregler för funktionshindrade skall genomsyra stadens alla verksamheter.

Att följa målen i den nationella handlingsplanen för handikappolitiken skall vara allas ansvar.

Stadens förvaltningar uppmanas att använda ”Ett nationellt program för att öka kompetens om bemötande” vid fortbildning och kompetensutveckling.

Verksamheterna skall bedriva kvalitetsarbete med åtaganden, kvalitetsgarantier och uppföljning samt systematisk klagomålshantering och individualisering vid utformning av insatser.

Kommunfullmäktige antog i december 2004 ett handikappolitiskt program med stadens handikappolitiska inriktningsmål. Det grundar sig på FN-standardregler samt på den nationella handlingsplanen för handikappolitiken. Det handikappolitiska programmet förväntas användas som ett av stadens viktiga styrdokument vid budgetarbete och verksamhetsplanering inom samtliga av stadens verksamhetsområden så även inom nämnder och styrelser som planerar omsorg, stöd och service för personer med funktionshinder.

Bemötandet av personer med funktionshinder är en viktig kvalitetsfråga i alla stadens verksamheter. Det har genomförts seminarier och studiedagar om bemötandefrågor inom ett antal förvaltningar i samarbete med berörda handikappråd. Kostnadsfritt studiematerial i bemötandefrågor har producerats av den statliga myndigheten SISUS och spridits till samtliga förvaltningar i staden och SISUS har dessutom under 2004 riktat en särskild pilotsatsning till ett antal av stadens förvaltningar. Fyra projekt med anknytning till bemötandekompetens har haft stöd med projektfinansiering av SISUS.

Socialstyrelsens lägesrapport för handikappomsorgen 2004 uppger att myndighetsutövningen inom handikappomsorgen påverkas av hur handikappomsorgen organiseras. Rapporten uppger att en egen organisation för handikappomsorgen skulle sannolikt blir tydligare och ge möjligen en utveckling av specifik kompetens om funktionshinder.

Länsstyrelsen har i uppföljningsmöten med FO återigen påtalat de kvalitetskrav som finns på en bostad med särskild service enligt LSS till exempel beträffande enhetens storlek, bemanning, ledarskap och arbetssätt. Icke fullvärdiga boenden enligt LSS förekommer mest för personer med grav utvecklingsstörning.

FO:s synpunkter

Det förekommer rapporter om brister i delaktighet, inflytande och respekt i de möten som personer med funktionshinder har i kontakter med stadens förvaltningar. FO har erfärut att det under år 2004 förekommit brister i samråd och samarbete mellan staden och personer med utvecklingsstörning och deras företrädare/gode män när förvaltningarna genomför förändringar i handikappomsorgens verksamheter såsom gruppbofäder och daglig verksamhet. Brister i delaktighet och inflytande är en allvarlig kvalitetsbrist utifrån LSS-lagstiftningens bärande principer.

Kunskap om levnadsförhållanden för personer med funktionshinder och betydelsen av värdigt bemötande måste ingå i utbildningsinsatser i den löpande verksamheten. Studiematerial från SISUS och handikappföreningarnas kunskap, kompetens och erfarenheter måste tas till vara vid kompetensutvecklingsinsatser inom detta område.

Både äldreberedningens och utbildningsförvaltningens inspektörer har genomfört systematiska kvalitetsuppföljningar med konstruktiva samarbetskontakter med berörda förvaltningar och verksamheter. Det behövs systematisk konkret uppföljning och studier även inom handikappomorgens verksamheter. Inspektörsverksamheten behövs för att följa efterlevnaden av lagstiftningens bärande principer och kvalitetskrav. Berörda inspektörsfunktioner skulle med fördel ha både tillgänglighets- och omsorgskompetens.

4.1.4 Förbättringar för personer med funktionshinder

Enligt Budget 2004:

Satsning på personer med psykiskt funktionshinder skall fortsätta i form av förbättrade förutsättningar för meningsfullt arbete, fungerande samarbete med landstinget och en uppföljning av policy riktlinjer. Stödet till anhöriga till personer med psykiska funktionshinder föreslås fortsätta, särskild med inriktning på barn och unga.

Heminstruktörer skall finnas i alla stadsdelar.

Staden skall förbättra funktionshindrades levnadssituation och särskilda behov av fritidsaktiviteter samt verka för rättvisa vid val av boende och vård.

Länsstyrelsens genomförde år 2003 en uppföljning av kommunernas insatser för personer med psykiska funktionshinder i Stockholms län. Resultat redovisas i Rapport nr 24 /2003 "Tillsyn av verksamhetsplanering och utbud av insatser". Länsstyrelsen fortsatte denna uppföljning under 2004 i form av en "Kraftsamling" som genomfördes i samarbete med socialstyrelsen.

Socialstyrelsen har tillsammans med länsstyrelserna utvärderat verksamheterna med personliga ombud för personer med psykiska funktionshinder. Ombudsverksamheten fortsätter att uppvisa goda resultat och fyller en viktig funktion i kontakter mellan brukare, och olika aktörer i berörda myndigheter.

Staden har haft 26 personliga ombud. Organisationen för personliga ombud planeras förändringar inför 2005 efter att avtalen med Fountain House och Stadsmissionen har avslutats. Samtliga stadsdelsförvaltningar har enligt uppgift planerat att ha tillgång till personliga ombud och insatsen kommer att utvärderas under 2005.

Hemvårdsinstruktörernas verksamhet organiseras lokalt i stadsdelarna. Samtliga stadsdelsnämnder hade heminstruktörsbefattningar vid årsskiftet 2004/2005. Omfattningen och utformningen av heminstruktörsverksamheten skiljer sig mellan stadsdelarna. Även instruktörernas lokala regelverk om hur och till vilka personer stödet ska utgå varierar.

Brister i fritidsutbud behandlas i avsnitt 4.1.2 i denna rapport.

FO:s synpunkter

De personliga ombuden har en viktig roll för att även personer med omfattande livslånga psykiska funktionshinder ska få tillgång till stödinsatser enligt LSS.

Det finns behov av flexibilitet i både utformning och fördelning av sysselsättningsverksamheter för personer med psykiska funktionshinder. Det är en viktig kvalitetsfråga att brukaren har möjlighet att komma till en verksamhet som motsvarar den enskildes intressen och behov. Behovet av nya verksamheter med olika aktiviteter och som riktar sig till unga personer med psykiska funktionshinder har blivit särskilt aktuellt under 2004 och behöver utvecklas inom socialpsykiatrin.

Höjning av kvaliteten i särskilda boendeformer för personer med livslånga, omfattande psykiska funktionshinder är i linje med de kvalitetskrav som är inbyggda i LSS-reformen. Icke fullvärdiga korridorboenden i stora enheter och med begränsade stödresurser uppfyller inte de krav som man måste ställa för rimliga levnadsförhållanden för en person med omfattande stödbehov. Bostäder med särskild service enligt LSS har nu skapats i staden även för personer med psykiska funktionshinder och flera är inplanerade.

Heminstruktörsverksamheten och en del andra mindre och udda verksamheter som är stadens gemensamma resurser behöver ett gemensamt synsätt, utveckling av arbetsmetoder och

samordning av insatser. Synen på de gemensamma resurserna i staden påverkas negativt av en decentraliserad organisation.

4.1.5 Myndighetsutövning

Enlig Budget 2004:

Staden skall garantera alla funktionshindrade en bra omsorg vård och service med likvärdig bedömning oavsett var i staden de bor. Insatserna skall ges utifrån den enskildes behov och önskemål.

Höga krav skall ställas på ändamålsenlig organisation med hög kompetens som skall uppmuntra och tillvarata ett effektivt resursutnyttjande och tydligt prioritera kvalitetsutveckling inom omsorg om funktionshindrade.

Gruppbostäder, ledsagarservice och daglig verksamhet skall betraktas som gemensamma resurser i staden. Stödet skall vara likvärdigt i staden.

Samverkan med landstinget, med försäkringskassan samt andra berörda skall utvecklas och brukarens kontakter inom myndigheter skall underlättas med bra samordning.

Information om besvärsvägar skall ges vid biståndsbeslut.

Socialstyrelsens konstaterar i rapporten ”Handikappomsorg – Lägesrapport 2004” att kommunernas handikappomsorg har brister i handläggningen. Brukaren har bland annat svårt att få information om vad det finns för insatser att få. Det finns brister i inventering av behov, i planering av nödvändiga stödinsatser och i samarbete. Biståndshandläggarens ansvar för samordning, information och uppsökande verksamhet är sällan definierad och detta ansvar måste förtydligas enligt Socialstyrelsen.

Länsstyrelserna i landet har enligt ett regeringsuppdrag i uppgift att öka antalet Individuella planer i kommunerna. Länsstyrelsens uppföljning visar att endast 4 % av personer som innehar LSS-insatser i Stockholms stad har individuella planer enligt 10 § LSS. I länets kommuner har 6% individuella planer. Länsstyrelsen befarar att det finns en rädsla hos handläggarna att hålla i den individuella planeringen. Det behövs utbildning, samordning mellan myndigheter och lokala beslut om hur arbetet med individuella planer ska organiseras.

Stadens revisorer har gjort en revision av handläggning av insatser till personer med funktionshinder i tre stadsdelsförvaltningar (rapport nr 13/2004). Bedömningen är att myndighetsutövningen inte är tillräckligt säker hos alla biståndshandläggare och att stadsdelnämnderna måste kontrollera hur gällande lagar och riktlinjer tillämpas för att garantera en hög rättsäkerhet och likvärdiga bedömningar. Likaså att det är angeläget att upprätthålla hög kompetens hos stadens biståndshandläggare. Revisorerna understryker socialtjänstnämndens ansvar att bidra till detta genom översyn av stadens riktlinjer och genom att anordna utbildningar för biståndshandläggarna. Syftet är att få en så enhetlig tillämpning av riktlinjerna som möjligt. Beträffande uppföljningsansvaret tar revisionsrapporten upp behovet av att klargöra vilket uppföljningsansvar beställarsidan respektive utförarsidan har för enskilda ärenden. Revisorerna påtalar att staden ska ha en väl fungerande samverkan mellan stadsdelnämnderna och landstinget i enskilda ärenden.

Både socialtjänstförvaltningen och stadsledningskontorets juridiska avdelning som har ansvarat för stadens utbildningsinsatser kring myndighetsutövning och riktlinjer betonar även betydelsen av den lokala handledningen på respektive arbetsplats. Vid rådgivnings- och utbildningstillfällen framkommer att handläggarna behöver handledning och kunskaper om gällande riktlinjer och klara direktiv kring vikten av riktlinjernas efterlevnad i staden.

FO:s synpunkter

En decentraliserad organisation ger extra stort behov av riktlinjer för att stödet ska bli likvärdigt i hela staden. Det förekommer att brukaren uppger sig ha fått information om att insatser inte kommer att beviljas eller att det ”är ingen idé att söka”. FO har noterat att ett medvetet arbete med stadens riktlinjer och de gemensamma utbildningsinsatserna för handikappomsorgens biståndshandläggare, som ordnats i samverkan mellan socialtjänstförvaltningen och stadsledningskontorets juridiska avdelning, har gjort att bedömningarna har blivit mer likvärdiga inom staden. Trots att olikheterna i bedömningarna inom staden har minskat förekommer fortfarande oacceptabla skillnader i nämndernas hantering av myndighetsutövning bland annat vid bedömning av behovet av ledsagarservice.

Myndighetsutövning blir allt mer en verksamhet som ser sin uppgift i att enbart antingen bevilja eller avslå ansökta insatser. Handläggarnas arbetssituation ger inte utrymme för de övriga delarna såsom uppsökande verksamhet, information och upplysning, individuell planering samt samplanering av insatserna.

Staden saknar ett enhetligt informationsmaterial som omfattar alla typer av service och stöd i staden både på stadsdelar, inom facknämnder och bolag. Denna typ av informationsmaterial efterfrågas av både handläggare och av allmänhet. Det finns en mängd stöd- och serviceinsatser som är organiserade av olika myndigheter och av olika nämnder/styrelser i staden. Heltäckande informationsmaterial beträffande stöd och service för personer med funktionshinder måste finnas på olika medier. Enbart en hänvisning till aktuella hemsidor är inte acceptabelt.

4.1.6 Icke verkställda beslut och domar samt särskilda avgifter

Länsstyrelsens uppgifter om icke verkställda beslut:

År	Antalet icke verkställda beslut i Stockholms stad
2003	103 beslut enligt LSS
2004	109 beslut enligt LSS (preliminär uppgift)

De flesta gynnande beslut som inte har verkställts i Stockholms stad berör beslut om kontaktperson, avlösarservice och ledsagarservice.

Länsstyrelsen i Stockholms län följer aktivt upp om alla domar som går emot en nämnd också verkställs. Stadsdelsnämnderna har fått redovisa orsaker till dröjsmål och redovisa planer för verkställandet av beslut. Under år 2004 följde länsstyrelsen upp totalt 33 gynnande domar i Stockholms stad varav 23 följdes upp och avslutades under 2004. Två ansökningar om särskild avgift har inlämnats till Länsrätten under 2004 och en tidigare ansökan finns för avgörande i Kammarrätten. Fyra tidigare fall har avgjorts utan att staden har tilldelats betalningsskyldighet. De flesta domar gäller bostad med särskild service för vuxna.

SOU 2004:118 ”Beviljats men inte fått” är socialdepartementets betänkande av utredningen om verkställighet av vissa gynnande kommunala beslut och den redovisar en analys av orsaker till varför gynnande beslut enligt Socialtjänstlagen och LSS ej verkställs i kommunerna. Utredningen konstaterar att staten kan inte acceptera att kommuner och landsting fortsätter att sätta sig över tvingande lagar. Den formella handläggningen behöver förbättras, likaså planeringen samt att varje kommunledning måste se till att samverkan mellan berörda förvaltningar fungerar. Individuell planering måste användas i större utsträckning. Revisorernas granskningsmöjligheter måste stärkas och rapporteringsskyldighet om ej verkställda gynnande beslut måste införas. Ytterst föreslås sanktionsavgifter liknande avgifter vid icke verkställda domar. Lagändringarna planeras införas under 2006.

Stadens revisorer har redan tidigare (rapport nr 1/2004) påpekat att planering och utbyggnad och även finansiering av bostäder med särskild service måste ingå i den centrala planeringen. Revisorerna påtalar att brister i planering och framförhållning är den största orsaken till icke verkställda beslut.

FO:s synpunkter

Staden måste förbättra samverkan och samplaneringen som är kopplad till samtliga berörda nämnders myndighetsutövning. Det måste finnas ständigt aktuella analyser av hela stadens samlade framtida behov så att bedömda behov kan tillgodoses och att insatserna verkställs inom rimlig tid. En gemensam syn på stadens resurser och det gemensamma ansvaret för hur dessa används är nödvändigt. Det behövs ett för staden gemensamt exempelvis databaserat planeringssystem för att synliggöra behoven och underlätta planeringen av utbyggnad av efterfrågade bostäder och andra stödformer.

4.2 Bygga bostäder och utveckla Stockholm

Frågor kring boende och kommunikationer i form av trafiksystem samt arbetsmarknad är mycket avgörande för personer med funktionshinder och frågorna har betydande handikappaspekter.

4.2.1 Tillgängliga bostäder

Enligt Budget för 2004:

Staden skall bygga nya bostäder som alla kan efterfråga.

Stadsbyggnadsnämnden uppgift att verka för en ökad tillgänglighet i den fysiska miljön och nyproduktionen betonas.

Vid bostadsbyggandet skall trygghet, integration och tillgänglighet beaktas och nybyggda bostäder skall basanpassas.

Stockholms ambition att bli världens mest tillgängliga huvudstad skall mötas genom stadsbyggnadsnämndens ansvar för den fysiska miljöns utformning och detaljplanering. Nämndens handikappråd anses utgöra en resurs för detta arbete.

Nyproduktion och ombyggnation skall genomföras enligt gällande byggregler.

Staden skall göra en översyn av utbyggnadsbehovet samt styrnings- och resursfrågan och genomförandegruppernas arbetssätt med bostäder med särskild service skall ses över.

Staden har under 2003 påbörjat arbetet med att ta fram ett BAS-program som syftar till att precisera tillgänglighetskraven i byggnader vid nyproduktion och ombyggnation. Avsikten var att programmet skulle komplettera stadens riktlinjer för utemiljön. Utarbetning av dessa har påbörjats på Gatu- och fastighetskontoret i samarbete med Stadsbyggnadskontoret. Kraven planeras ingå i avtalen med aktuella byggherrar och byggprocessen måste kontrolleras så att stadens krav följs.

Bostadsförmedlingen har ansvarat för förmedling av lägenheter med förtur för personer som har medicinska eller sociala skäl för detta. När personen behöver mer omfattande personella stödinsatser finns möjlighet till en träningslägenhet eller en försökslägenhet då insatsen kombineras med praktiska och sociala stödinsatser. Bostadsförmedlingens mål har varit att förmedla 300 nya tränings- och försökslägenheter per år. Under år 2004 förmedlades 283 lägenheter. Tillgång till träningslägenheter och försökslägenheter i kombination med utveckling av olika kompetenser i boendestödinsatser är en bra och ekonomisk stödform bland annat för personer med neuropsykiatriska funktionshinder.

Stadsbyggnadskontorets bostadsanpassningsenhet har handlagt totalt 6766 ärenden under år 2004. Av dessa har 5601 beviljats bostadsanpassning med totalt 85,2 mkr. Enkla anpassningsåtgärder åtgärdas omedelbart men omfattande och komplicerade anpassningsåtgärder kan ta längre tid men den sökande får besked om beviljade åtgärder inom tre månader.

Utöver det vanliga bostadsbeståndet behövs bostäder med särskild service i första hand för personer med utvecklingsstörning. Det finns dessutom behov av anpassade boende- och stödformer för personer med förvärvat hjärnskada, personer med autism, personer med neuropsykiatriska funktionshinder och för personer med psykiska funktionshinder. Försöks- och träningslägenheter i kombination med boendestödsteam efterfrågas av många brukare och är i sådana fall en mer ändamålsenlig och ekonomisk stödform än gruppboendestäder enligt LSS. Norrmalms och Kungsholmens stadsdelsförvaltningar har med stöd från Kompetensfonden startat ett utvecklingsarbete som avser att erbjuda brukaren ett individanpassat stöd som grundar sig på pedagogiska interventioner utifrån individuella handlingsplaner för att skapa en tydlig och meningsfull tillvaro.

Översyn av genomförandegruppernas arbetssätt med bostäder med särskild service har inte fullföljts under 2004.

Färdigställda och planerade bostäder med särskild service från och med 2001

År	Antal lägenheter
2001	6
2002	54
2003	40
2004	129

2005	planerade 100
2006	planerade 194
Totalt färdigställda och planerade	523 lägenheter

Stimulansbidraget till utbyggnad avser i första hand nya lägenheter för nya aktuella behov som ska lösas. Gamla bostäder med särskild service med undermålig standard har dock ersatts med nyproducerade lägenheter enligt berörda stadsdelsnämnders önskan.

FO:s synpunkter

Personer med funktionshinder ska ha fungerande boende i det reguljära bostadsbeståndet och basanpassning i nyproduktion uppges vara ett självklart krav.

Basen i tillgänglighet i nyproduktion är att inga avvikelser/undantag från byggreglerna beviljas. Stadsbyggnadsnämndens handikappråd bevakar nämndens planärenden och lämnar synpunkter utifrån handikappaspekter.

Bevakning av nybyggnation åvilar stadsdelsnämnderna. Fortsatt gemensam planering av projektering av boendeformer är nödvändigt. Den stadscentrala samordningen av planeringen måste ytterligare förstärkas för att genomförandearbetet ska fortskrida i den takt som planerats. Projekten riskerar att bli försenade bland annat på grund av att stadsdelsnämndernas delvis bristande intresse och detta påverkar utbyggnadstakten negativt. Både samordning av projekteringsarbetet och prioriteringar vid förmedling av platser måste göras i samråd mellan stadsdelsnämnderna så att beviljade insatser kan verkställas i en för brukarna acceptabel ordning.

Behov som kräver stora investeringar måste kartläggas och sammanställas i samarbete med berörda nämnders myndighetsutövning och göras mer synliga. Nya typer av stödformer behöver utvecklas som ett komplement till särskilda boendeformer.

4.2.2 Tillgänglig arbetsmarknad

Enligt Budget 2004:

Staden skall verka för en väl fungerande arbetsmarknad, goda förutsättningar för näringslivet, utveckling av trafiksystemen samt att regionens betydelse stärks.

Ett förslag till Arbetsmarknadspolitiska riktlinjer för Stockholms stad (Dnr 331:1518/2004) utarbetades under 2004. Programförslaget uppger att ”stadens nämnder och bolagsstyrelser skall sträva efter att förbättra levnadsvillkor och motverka utanförskap genom att bidra till högre sysselsättningsgrad bland dem som står långt från arbetsmarknaden. ” Stadens verksamheter förväntas aktivt medverka till att de övergripande målen nås bland annat genom att samtliga arbetsenheter i stadens förvaltningar och bolag kontinuerligt tillhandahåller praktikplatser (med målet cirka 1500 platser). Antalet anställningar med anställningsstöd/lönestöd förväntas öka i Stockholms stad med syfte att underlätta inträde på arbetsmarknaden. Redan i budget för 2003 uppgavs att Kommunstyrelsen skulle besluta om riktlinjer för anställning av personer med funktionshinder.

FO:s synpunkter

Arbete/sysselsättning är den mest avgörande faktorn för social integration men det krävs kraftfulla insatser för att främja möjligheterna på arbetsmarknaden för personer med funktionshinder.

Styrdokument och initiativ som avser arbetsmarknadspolitiska åtgärder i staden, såsom arbete/sysselsättning/praktikplatser/sommarjobb, måste inkludera även de personer med funktionshinder som står utanför dagens arbetsmarknad. Det krävs även medveten satsning på tillgänglighet på arbetsplatser, ändring i attityder till medarbetare med funktionshinder och samarbete med bland andra myndigheter som är ansvariga för arbetsmarknadsfrågor.

Att sträva efter goda förutsättningar för näringslivet och utveckling av trafiksystemen berör önskan och krav om bättre tillgång till vardagsservice, arbetsmarknad och kommunikationer för personer med funktionshinder. Utveckling av trafiksystem och regelverk kring ”trängselavgifter”

har betydande tillgänglighetsaspekter för personer som är beroende av bilburna resor på grund av sitt funktionshinder.

Stadens planerade tillgänglighetskampanj som riktar sig till näringslivet borde i samarbete med stadens berörda förvaltningar och lokala handikapporganisationer erbjuda enhetliga gällande råd även till näringslivet om hur lokaler och arbetsplatser kan anpassas för att stimulera till tillgänglig service och anställning av personer med funktionshinder.

Staden i sig måste vara ett föredöme för andra och anställa personer med funktionshinder.

4.3 Göra Stockholm till en ekologiskt hållbar stad

Enligt Budget 2004:

Konsumentnämnden skall bidra till att skapa ett ökat engagemang kring konsument- och livsmedels- och hälsofrågor och bidra till förbättrad privatekonomi och livsmiljö.

FO:s synpunkter

Det finns viktiga handikappaspekter även vid skapandet av en ekologiskt hållbar storstad. Exempelvis planering av fastighetsnära avfallshantering förutsätter lösningar som tar hänsyn även till tillgänglighetsaspekter

Många frågor inom Konsumentnämndens ansvarsområde har viktiga handikappaspekter. Bra utformning av varor och tjänster påverkar möjligheten att få en fungerande vardag som en medborgare och konsument med funktionshinder. Vilseledande annonsering är ett stort problem exempelvis för personer med neuropsykiatriska funktionshinder och för personer med utvecklingsstörning.

4.4 Bryta segregation och fördjupa demokratin

Enligt Budget 2004:

Metoder skall utvecklas inom stadens alla verksamheter i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerade strukturer.

Alla nämnder och styrelser skall aktivt medverka i arbetet att förändra attityder så att alla såväl anställda som medborgare, på sikt bidrar i arbetet med att bryta segregation, minska fördomar och diskriminering.

Ökad möjlighet till reell påverkan skall skapas genom fördjupad lokal demokrati, delaktighet och inflytande.

Tillgång till samlingslokaler för lokala kultur- och föreningslivet skall förbättras.

Demokratiberedningens syfte skall vara att stimulera nya arbetsformer för brukar- och medborgardelaktighet i stadens olika beslutsprocesser.

Brukarinflytandet skall stärkas.

Ungdomsparlament skall genomföras varje år.

Demokrati, delaktighet och inflytande är bärande begrepp inom modern handikappolitik. Därför kan den fjärde av stadens övergripande inriktningsmål betraktas som det viktigaste målet för stadens medborgare med funktionshinder.

Stadens tillgänglighetsarbete redogörs i detta avsnitt eftersom tillgänglighet är en demokrati-fråga. Brist på tillgänglighet bidrar till utanförskap i det lokala inflytandet.

FO:s synpunkter

Demokratiberedningen borde uppmärksamma personer med funktionshinder och deras möjligheter att delta i samhället på lika villkor som alla andra.

Möten som ordnas i otillgängliga lokaler och där möteshandlingar inte kan höras/läsas/förstås gör att människor med funktionshinder ställs utanför demokrati, delaktighet och inflytande. Risken för utanförskap berör även personer med funktionshinder i alla åldrar. Familjer med utländsk bakgrund och med familjemedlemmar med funktionshinder är i extra utsatt situation.

Bristande tillgång till landstingets tolktjänster och återhållsamhet i bedömningen vid beviljandet av kommunala ledsagningsinsatser i anslutning till fritids- och föreningsliv bidrar till utanförskap.

4.4.1 Handikappråd

Budget 2004 anger betydelsen av inflytande frågor i brukarråd och handikappråd. Utifrån funktionshinderaspekter har brukarnas delaktighet i stadens beslutsprocesser stärkts under 2004 då de nya instruktioner och en ny organisation och ansvarsområden har fastställts för stadens 32 handikappråd. Även stadens bolag omfattas av organisationen för stadens 32 handikappråd från år 2005.

Staden måste systematiskt använda sig av handikapprörelsens synpunkter och erfarenheter i handikappråd och i övrig planering och beslutsfattande som rör levnadsförhållanden för människor med funktionshinder. Brukarinflytandet regleras både i Socialtjänstlagen och Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade. Dessutom regleras föräldramedverkan bland annat i förskola och skola.

Barnombudsmannens rapport 2004:04 "Barnperspektiv i handikappråden" konstaterar att "alltför många barn och unga med funktionshinder upplever att de är utanför i olika situationer". Enligt BO:s rapport uppger endast 25 % av landets handikappråd att de behandlat flera barnfrågor i sina råd. Dessutom är endast tio procent av rådsmedlemmarna under 40 år. I Stockholms stads handikappråd år 2004 var ledamöternas medelålder 59 år och vuxenfrågor dominerar rådets dagordning. Både de berörda organisationerna och stadens förvaltningar behöver uppmärksamma att stadens handikappråd ska kunna bevaka aktuella frågor med handikappaspekter utifrån alla åldersgruppers intressen.

Stadens 32 handikappråd har fått en ny organisation och nya ansvarsområden. Även stadens bolag omfattas av handikapprådsorganisationen från år 2005. Fullmäktige har under år 2004 fastställt nya instruktioner som har förtydligats i syfte att förstärka brukarinflytandet och tydliggöra nämndernas och styrelsernas ansvar för samverkan med organisationer. Kommunstyrelsens handikappråd har utlovats administrativa resurser utan att frågan har fått en varaktig lösning under 2004.

FO:s synpunkter

Beslutet om handikapprådets nya instruktioner, nya arbetsformer och ansvarsområden var positivt eftersom även stadens bolag har således inkluderats till detta arbete. Samverkansformerna i handikappråd behöver utvärderas efter att det nya reglerna har praktiserats fram till nästa period.

De "ungdomsparlament" som genomförs i staden måste beakta även ungdomar med funktionshinder och deras röst. Representanter från handikapporganisationernas ungdomsförbund borde ingå som en naturlig del i arbetet i dessa "parlament".

4.4.2 Tillgänglig stad 2010

Totalt 604 mkr (exklusive 18 mkr i statsbidrag) är investerade i tillgänglighetsåtgärder sedan år 1999. Det systematiska tillgänglighetsarbetet i staden har gjorts i huvudsak inom Gatu- och fastighetskontorets tillgänglighetsprojekt och inom Idrottsnämndens och Kulturnämndens verksamheter. Berörda handikappråd på de tre facknämnderna och stadsdelsnämnderna är involverade i arbetsprocessen.

Genomgång av stadens tillgänglighet i form av tillgänglighetsplaner inleddes under 2002. Samtliga stadsdelar planeras ha upprättade tillgänglighetsplaner år 2006. Metoden att ta fram tillgänglighetsplaner bygger på Svenska kommunförbundets koncept till handboken "En tillgänglig stad – kräver trafiknät som är användbara för alla". Ett databas innehåller inventerat material och stadsdelsvisa tillgänglighetsplaner. Tillgänglighetsprojektet är också en granskningsinstans för detaljplaner för nyproduktion och för det som byggs om i staden.

Tillgänglighetsprojektet har samarbetat med stadens förvaltningar, dess handikappråd, Stockholms lokaltrafik, Landstingets Färdtjänst med mera för att åtgärda brister enligt önskad prioriteringsordning. Därutöver arbetar tillgänglighetsprojektet med utvecklingsfrågor, utformar riktlinjer och framställer tillgänglighetsguider i samarbete med andra förvaltningar samt bedriver informations- och upplysningsarbete.

Gatu- och fastighetsnämnden har beslutat om årliga tillgänglighetskonferenser med lämpliga aktörer. Dessa konferenser har ordnats av Tillgänglighetsprojektet men Tillgänglighetsprojektets placering i stadens nya organisation var vid årsskiftet 2004/2005 oklart.

FO:s synpunkter

En projektorganisation, där man tillvaratar redan befintliga kompetenser inom stadens nämnder och bolag är nödvändigt för Stockholms stad i arbetet med att nå målet om att bli världens tillgängligaste huvudstad.

Tillgänglighetsbegreppet i vid bemärkelse avser både fysisk tillgänglighet, kommunikation/tillgänglig information och bemötande. Alla dessa delar måste ingå i ett systematiskt utvecklingsarbete med konkreta åtgärder för att målet om en tillgänglig stad ska kunna uppnås. Tillgänglighetsarbetet förutsätter stadsövergripande sammanhållna satsningar som görs med samarbete i berörda förvaltningar och i samarbete med näringslivet.

Antidiskrimineringsklausulen är inarbetat i policyn för upphandling inom staden. Även funktionshinder åberopas i denna klausul som är beslutat och gäller vid upphandling av varor och tjänster.

4.4.3 Undanröjande av ”enkelt avhjälpna hinder”

Enkelt avhjälpna hinder ska vara undanröjda fram till 2010. Boverket har gett tillämpningsregler till Plan- och bygglagen (PBL). Tillämpningsreglerna syftar till att förtydliga och precisera lagens krav. Fram till 2010 måste staden arbeta mycket medvetet och strategiskt med prioritering av tillgänglighetsarbetet för att uppfylla de lagstadgade kraven på att undanröja enkelt avhjälpna hinder i offentliga lokaler och på offentliga platser.

Stadsbyggnadskontoret har sedan slutet av 2004 tagit emot anmälningar/uttalanden om tillgänglighetsbrister som behöver åtgärdas och ansvarar för inledande handläggning av ärenden. Dessa anmälningar kommer direkt från medborgare och en del anmälningar kommer via den statliga HO. Anmälaren ges ett svar och besked ifall hindret avser ett enkelt avhjälpna hinder. Vid enkelt avhjälpna hinder tillskrivs fastighetsägaren en begäran om ett yttrande om hur fastighetsägaren kommer att lösa problemet. Fastighetsägaren kan av Stadsbyggnadsnämnden ges ett föreläggande som kan överklagas och föreläggandet kan i förlängningen innebära sanktioner enligt PBL.

FO:s synpunkter

Stadens budget inklusive budgetanvisningar måste ange tydliga mål för stadens samtliga nämnder och styrelser i arbetet med att undanröja enkelt avhjälpna hinder på allmänna platser och i offentliga lokaler så att det lagstadgade målet uppnås till år 2010.

Stadens förvaltningar måste ges ett uppdrag att initiera ett samarbete med berörda fastighetsägare och inventera och utarbeta tillgänglighetsplaner för offentliga lokaler. Gatu- och fastighetskontoret inventerar utemiljöer och offentliga platser utifrån stadsdelsvisa tillgänglighetsplaner. Därutöver krävs inventering och handlingsplaner för grundläggande krav i offentliga lokaler både utifrån Plan- och bygglagen (PBL) och utifrån basala prioriterade tillgänglighetskrav såsom dörröppnare, handikapptoaletter, hörselslingor och belysning, handikapparkering, allergianpassning med mera.

4.4.4 Tillgänglig information

Begreppet tillgänglighet avser utöver den fysiska tillgängligheten även tillgänglighet till bland annat kommunikation och information. Myndigheter som har mycket kontakter med allmänheten ska ha grundinformation översatt till lättläst svenska och inläst på särskild cd-skiva som innehåller word- och/eller s.k. Daisy-format. Efterfrågan på kassetter minskar till förmån för cd-format. Teckentolkning eller skrivtolkning ska ordnas om så önskas. Hemsidor för allmänheten ska vara uppbyggda enligt en internationell standard – så kallad Web Accessibility Initiativ/ WAI - anpassning. Om webbplatsen är uppbyggd på rätt sätt kan även en person som är blind söka information på den tillgängliga webb-platsen.

Tillgänglighet för döva och hörselskadade förutsätter tekniska anordningar till exempel hörselslingor i möteslokalerna samt teckentolkning och/eller skrivtolk som tillhandahålls av landstinget. Myndigheters offentliga handlingar liksom beslutsunderlag och arbetsmaterial som efterfrågas av medborgare ska produceras på de medier som berörda kan tillgodogöra sig informationen på.

FO:s synpunkter

Produktion och leverans av information/material på alternativa medier måste samordnas och organiseras så att staden klarar en ekonomisk och snabb leverans till stadens medborgare med läshinder. Staden måste utreda och fastställa rutiner för hur stadens handlingar och arbetsmaterial ska göras tillgängliga för personer med läshandikapp.

4.5 Ta ansvar för ekonomin

Enligt Budget 2004:

Staden skall ta aktivt ansvar för ekonomin genom höga krav på budgethållning, en effektiv användning av resurserna samt i övrigt god ekonomisk hushållning med effektiviseringar och prioriteringar.

Kvalitet och inflytande för brukarna skall stå i förgrunden för stadens omsorg.

När verksamheterna måste vidta åtgärder för att klara sina mål inom givna budgetramar är det särskilt viktigt att frambålla att det är resultatet för medborgarna som är avgörande.

Kommunfullmäktige har beslutat att planering av insatser som berör levnadsförhållanden för människor med funktionshinder innefattas inom ramen för stadens ordinarie styrnings- och ledningssystem både i anslutning till verksamhetens planering och uppföljning.

Enligt Socialstyrelsens Handikappomsorg - lägesrapport 2004 har kommunernas kostnader för handikappomsorg ökat med cirka 23 procent exklusive statlig assistansersättning. Det statliga kostnadsutjämnningssystemet för LSS-kostnader har varit i bruk sedan mars 2004. Stockholms stad blev år 2004 betalningsskyldig till utjämnningssystemet med 217 mkr vilket efter övergångsregler blev 190 mkr. Stadsledningskontoret har genomfört en analys av LSS-kostnaderna och konstaterar att brister i stadens inrapportering av LSS-kostnader till Statistiska centralbyrån (SCB) på ett betydande sätt har påverkat Stockholms nettoutfall i utjämnningssystemet. Utredningen föreslog en fördjupad analysarbete kring LSS-kostnader och dess inrapportering i staden.

Översyn av hela resursfördelningssystemet inom verksamheterna för personer med funktionshinder har pågått. Fördelningsprinciper för det generella fasta anslaget är beslutat och i gångsatt. Den nya modellen avser att ge en så rättvis fördelning som möjligt utan att systemet är påverkbart av beställaren.

Beslutet om att höja habiliteringsersättningen inom daglig verksamhet enligt LSS med en krona till 6 kronor per timme har varit ett unikt och uppskattat beslut då ersättningsnivån har varit den samma sedan omsorgsverksamheternas kommunalisering år 1995. Ett flertal kommuner i Sverige har ifrågasatt denna pedagogiskt och symboliskt viktiga ersättning till personer med utvecklingsstörning.

FO:s synpunkter

Under år 2004 inleddes även översyn av den individuella resurstilldelningen med omsorgsnivåer. Det är viktigt att detta fördelningssystem tar hänsyn till förhållanden hos personer med mycket omfattande och extremt kostsamma stödbehov. Finansieringssättet får inte bidra till ett system där personer med mycket omfattande och kostsamma behov har svårare att få sina behov tillgodosedda.

Resurstilldelning för barn med behov av särskilt stöd har utretts och beslut om en ny resurstilldelningsmodell har tagits under 2004. Effekterna av det förändrade resurstilldelningssystemet måste följas upp.

Gränsdragningsproblem kring vem som ska bekosta stödinsatserna förekommer både mellan landstinget och kommunen men även internt inom stadsdelsnämnderna. Detta då tillämpning av aktuella lagar och riktlinjer ifrågasatts i anslutning till en ansträngd budget. Frågor om ansvaret för insatserna och kostnaderna aktualiseras emellanåt även i närvaro av den som ansöker om insatsen. Motsättningar kring handläggnings- och kostnadsansvaret förekommer oftast mellan handikappomsorgen och individ- och familjeomsorgens enheter för socialpsykiatri och missbruk. Det är angeläget för insatsernas kvalitet att förvaltningarna beaktar samordnade insatser där så behövs bland annat för att undvika stridigheter kring kostnadsansvaret och där den sökande måste ställas utanför denna diskussion.

4.6 Personalpolitik

Enligt Budget 2004:

Personalförsörjningen skall säkras och goda möjligheter till kompetensutveckling erbjudas medarbetarna.

Enligt budget 2004 skall kvaliteten och kunskapsnivån höjas i arbetsorganisation och ledning utvecklas.

Kortare arbetstid med bibehållen lön kommer att användas som en metod för att förbättra villkoren och underlätta rekrytering bland annat inom omsorg om funktionshindrade.

Regeringen har gett nio myndigheter i uppdrag att ”i samråd utarbeta en gemensam plan för kompetensförsörjning inom vård och omsorg om äldre och funktionshindrade”. Syftet är att skapa bättre förutsättningar för kommuner och företag att klara sitt åtagande som förutsätter rekrytering och kompetensförsörjning inför kommande generationsväxling. Det kommer att finnas behov av nya medarbetare med omsorgsutbildning samtidigt som eftergymnasial vård- och omsorgsutbildning måste bli mer attraktivt.

Omfattande kompetensutvecklingsprojekt pågår inom stadens handikappomsorg. Det delvis ESF-finansierade projektet - Lys Kompa Funka - har pågått inom stadens handikappomsorg sedan år 2002 och kommer att avslutas september 2006.

Totalt 2 400 medarbetare inom handikappomsorgen deltog i det förberedande analysarbetet och 77 % av dessa har deltagit i någon form av kompetensutveckling fram till mitten av 2004. Flera nystartade enheter och enheter som har övergått från privat till kommunal regi har påbörjat analysarbetet under 2004. Enheter som utför personlig assistans har haft det svårast att administrera och genomföra kompetensutveckling inom projektet. Men av de genomförda satsningarna är det just inom assistansenheterna som kompetensutvecklingen har betytt mest. Anmärkningsvärt är ett antal enheter har fram till 2004 ej redovisat en enda kompetensutvecklingstimme till projektledningen.

Utöver EFS-projektet pågår utvecklingsprojekt i Kompetensfondens regi. Det övergripande syftet är att bygga in en hållbar struktur för framtida kompetensutnyttjande och lärande som ska leda till långsiktiga förbättringar i verksamheter. Ett antal intressanta projekt har startat inom funktionshinderområdet under 2004. Här kan nämnas ett neuropsykiatriskt stödteam på Normalm och Kungsholmen, utveckling av myndighetsutövning på Normalm, dialoghandledning i Älvsjö, ”Balans”- arbetsrutiner vid en assistansenhet i Maria - Gamla stans stadsdelsförvaltning, ”Att Veta”- projektet i Rinkeby samt ett samverkansprojekt med Stockholms läns landsting, BUS-Kompis-projektet.

FO:s synpunkter

Lika behandling inom stadens handikappomsorg förutsätter att stadens resurser betraktas gemensamma och att riktlinjer följs som stöd för enhetlig handläggning. Udda och omfattande behov som berör enbart enstaka medborgare i en stadsdel kan bli svårlösta och kostsamma när kvalitativa och kreativa samarbetslösningar uteblir. Stadens handikappomsorg behöver nya initiativ och intressanta utvecklingsprojekt.

De senaste årens EFS-finansierade kompetensutvecklingsprojektet ”Lys Kompa Funka” och Kompetensfondens projektfinansiering har bidragit till kompetensutveckling i verksamheterna och stimulerat till nya projektinitiativ. Utvecklingsprojekt har handlat om viktiga frågor inom handikappomsorgen allt ifrån ledarskap, myndighetsutövning, arbetsmiljö, kvalitetsutveckling till nya arbetssätt.

Kortare arbetstid med bibehållen lön skulle användas som metod för att förbättra villkoren och underlätta rekrytering bland annat inom omsorg om funktionshindrade. Inga försök har påbörjats inom handikappomsorgens verksamheter under 2004.

5 Förslag till förbättringar

Tillgänglighet

Stadens budget inklusive budgetanvisningar måste i linje med det handikappolitiska programmet ange tydliga mål och uppdrag för stadens samtliga nämnder och styrelser i arbetet med tillgänglighetsfrågor med siktet inställt på 2010.

Undanröjandet av enkelt avhjälpna hinder på allmänna platser och i offentliga lokaler är ett lagstadgat mål som ska uppnås till år 2010. Det saknas beslut beträffande stadens arbetsformer för detta arbete ska bli genomfört. Stadens förvaltningar måste ges ett uppdrag att initiera ett samarbete med berörda fastighetsägare och inventera och utarbeta tillgänglighetsplaner för offentliga lokaler. Grundlig inventering av skollokaler och kostnadsberäkning av åtgärder samt handlingsplan är nödvändigt för att stadens skolor som offentliga lokaler ska vara tillgängliga senast 2010. Staden måste utveckla en ekonomisk och snabb leverans av anpassade tillgängliga offentliga handlingar och information till stadens medborgare med läshinder. Upphandling av produktion måste samordnas.

Staden måste inrätta en samordnad projektorganisation för tillgänglighetsarbetet -”Världens mest tillgängliga huvudstad - 2010”.

Det positiva och förpliktigande målet att bli världens mest tillgängliga huvudstad förutsätter målmedvetet arbete på bred front samt samarbete med många aktörer inom staden, hos andra myndigheter och i näringslivet. Detta arbete måste organiseras på ett framgångsrikt sätt för att målet ska kunna uppnås.

Staden ska kräva att byggreglerna efterlevs vid nyproduktion och vid ombyggnad, avvisa undantag och intensifiera kontrollen av byggreglernas efterlevnad.

Det innebär en investering för framtiden när nyproduktion och ombyggnation planeras och byggs enligt lagstadgade tillgänglighetskrav där staden måste utöva bättre kontroll av byggnadsreglernas efterlevnad är i linje med de uppdrag som angavs redan i budget för 2003. De redan byggda otillgängliga byggnader/platser/miljöer förutsätter särskilda investeringar och handlingsplaner.

Kvalitet i myndighetsutövning och i verksamheter

Staden måste upprätthålla hög kompetens hos stadens biståndshandläggare och genomföra utbildningar för biståndshandläggarna för att få en så enhetlig tillämpning av riktlinjerna som möjligt så att likställighet inför lagen upprätthålls.

Biståndshandläggarens ansvar för information, samordning och även uppsökande verksamhet måste förtydligas. Inom samtliga områden förekommer brister och den uppsökande verksamheten är närmast obefintlig. Olikheter i bedömningarna inom staden har dock minskat tack vare utbildningsinsatser för stadens biståndshandläggare men trots detta förekommer oacceptabla olikheter i nämndernas hantering av myndighetsutövning.

Stadsdelsnämnderna måste beakta samarbete och samordnade insatser mellan olika verksamhetsområden för att minska motsättningar kring kostnadsansvaret.

Gränsdragningsproblem kring vem som ska ge stödinsatserna förekommer både mellan landstinget och kommunen och mellan olika avdelningar i stadsdelsnämnderna. Tillämpning av aktuella lagar och frågor om ansvaret för insatserna och kostnaderna för dessa aktualiseras regelbundet mellan handikappomsorgen, äldreomsorgen samt individ- och familjeomsorgens enheter för socialpsykiatri och missbruk.

Uppföljning av kvalitet inom både myndighetsutövning och i verksamheterna måste stärkas inom stadens handikappomsorg.

Det behövs systematisk konkret uppföljning och kvalitetsstudier på handikappomsorgens verksamheter. Inspektörsliknande funktioner behövs för att följa efterlevnaden av stadens handikappolitiska program och lagstiftningens bärande principer i verksamheternas innehåll och kvalitet. Funktionshinderområdets inspektörsfunktioner skulle med fördel ha både tillgänglighets- och omsorgskompetens. I Stockholms stad saknas aktuell skriftlig information om stadens gemensamma stöd- och serviceformer inom både den ”mjuka och den hårda” sektorns olika serviceinsatser.

Planering och utbyggnad

Den centrala samordningen i staden måste ytterligare förstärkas för att genomförandearbetet för utbyggnad av bland annat särskilda boendeformer ska fortskrida i den takt som planerats utifrån gällande behov.

Staden måste förbättra samverkan och samplaneringen och ha ständigt aktuella analyser av hela stadens framtida behov så att de faktiska behoven beviljas och att insatserna kan förverkligas inom för brukaren rimlig tid. Beslutet om en central genomförandegrupp för utbyggnadsbehov inom stadens handikappomsorg är nödvändigt för projektering av exempelvis särskilda boendeformer. Synen på stadens gemensamma resurser och det gemensamma ansvaret för hur dessa planeras och skapas är nödvändigt.

Arbetsmarknad och Fritid

Arbetsmarknadspolitiska åtgärder måste beakta arbetssökande och praktikanter med funktionshinder.

Brist på arbete berör den utanförskap som människor med funktionshinder lever i. Stadens möjligheter att anställa personer med funktionshinder måste stimuleras. Detta gäller även erbjudanden om sommarjobb för ungdomar som måste gälla även ungdomar med funktionshinder.

Fritidsaktiviteter, idrott och kultur ska utformas så att det är möjliggör deltagandet för personer med funktionshinder i alla åldrar.

Stockholms stad har fortsatt bristande utbud av fritidsverksamhet och aktiviteter för barn- och ungdomar med funktionshinder. Det finns behov av samordning av stadens fritidsverksamheter för personer med funktionshinder.

Bilaga: Instruktion för Stockholms stads funktionshinderombudsman

Arbetsuppgifter

1§ Funktionshinderombudsmannen skall verka för att medborgare med funktionshinder tillförsäkras goda levnadsförhållanden och att de ges samma möjligheter att delta i samhällslivet som andra människor. Funktionshinderombudsmannen skall bevaka stadens verksamheter, utgöra ett forum för funktionshindrade samt följa vad som händer i omvärlden.

2§ Det ansvar för funktionshindrade, som åvilar stadens nämnder och styrelser kvarstår oförändrat. Funktionshinderombudsmannen skall hos nämnder och styrelser initiera förslag till förbättringar. Det ankommer på nämnder och styrelser i enlighet med reglementen, bolagsordningar och stadens riktlinjer att besluta om åtgärder. Ansvar för uppföljning syftar bland annat till att bygga upp rutiner för hantering av uppmärksammade brister och framläggande av förslag till åtgärder. Ansvaret för kvalitetsuppföljning och klagomålshantering åvilar nämnder och styrelser.

Organisatorisk tillhörighet

3§ Funktionshinderombudsmannen tillhör stadsledningskontoret.

Forum för funktionshindrade, anhöriga och organisationer

4§ Funktionshinderombudsmannen skall ge information samt svara för rådgivning och stöd till funktionshindrade, anhöriga och organisationer, nämnder, styrelser samt handläggare och myndigheter. Funktionshinderombudsmannen skall ej handlägga enskilda ärenden och skall ej företräda enskilda medborgare. Funktionshinderombudsmannen har ej befogenhet att överpröva eller ändra av annan myndighet fattat beslut.

Uppföljning och rapportering

5§ Funktionshinderombudsmannen skall fortlöpande bevaka att lagstiftning, stadens riktlinjer, policydokument och handikapplaner följs samt att nämnder och styrelser upprättar lokala handikapplaner. Uppföljningen skall dokumenteras och redovisas för berörda nämnder och styrelser.

6§ Funktionshinderombudsmannen skall avge årlig rapport till Kommunstyrelsen med redovisning av årets verksamhet, belysning av brister samt redogörelse för förbättringsarbetet.

Omvärldsbevakning

7§ Funktionshinderombudsmannen skall utveckla goda samverkansformer med stadens verksamheter samt myndigheter, handikapporganisationer och frivilligorganisationer mfl. Av stor vikt är att utveckla goda samarbetsformer med den statliga handikappombudsmannen. Funktionshinderombudsmannen har ett särskilt ansvar för att tydliggöra och informera om det egna respektive handikappombudsmannens ansvarsområde.

Sekretess

8§ Funktionshinderombudsmannen har att följa de sekretessbestämmelser, som är tillämpliga i den egna verksamheten respektive den verksamhet där en uppgift aktualiseras.
